

Saida NISHONBEKOVA,

Independent Researcher, National Pedagogical University of Uzbekistan named after Nizami, Tashkent, Uzbekistan

E-mail: saidanishonbekova8@gmail.com

Based on the review of N.M. Ahmedova, PhD, Associate Professor

BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARIDA LINGVODIDAKTIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEKNOLOGIYALARINING DIDAKTIK SALOHİYATI

Annotatsiya

Mazkur maqolada bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida lingvodidaktik kompetensiyani rivojlantirish jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik salohiyati yoritiladi. Bugungi raqamli ta'lim sharoitida ingliz tili o'qituvchisidan nafaqat til bilimiga ega bo'lish, balki til materialini metodik jihatdan to'g'ri tanlash, o'quv topshiriqlarini loyihalash, baholash mezonlarini ishlab chiqish, ta'lim jarayonida sun'iy intellekt vositalaridan maqsadli va tanqidiy foydalanish talab etiladi. Maqolada sun'iy intellekt texnologiyalari bo'lajak o'qituvchilarning lingvodidaktik kompetensiyasini rivojlantirishda dars mazmunini individuallashtirish, autentik materiallar yaratish, topshiriqlarni differensiallashtirish, tahliliy fikrlashni rivojlantirish, refleksiv faoliyatni kuchaytirish va kasbiy-metodik qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish vositasi sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, sun'iy intellektdan foydalanishda akademik halollik, ma'lumotlarning ishonchliligi, metodik moslik va insonparvar ta'lim tamoyillariga rioya etish zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, lingvodidaktik kompetensiya, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari, didaktik salohiyat, metodik tayyorgarlik, raqamli ta'lim, refleksiya, kasbiy kompetensiya.

ДИДАКТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В РАЗВИТИИ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В данной статье рассматривается дидактический потенциал технологий искусственного интеллекта в процессе развития лингводидактической компетенции будущих учителей английского языка. В условиях современного цифрового образования от учителя английского языка требуется не только владение языковыми знаниями, но и умение методически правильно отбирать языковой материал, проектировать учебные задания, разрабатывать критерии оценивания, а также целенаправленно и критически использовать средства искусственного интеллекта в образовательном процессе. В статье анализируются возможности технологий искусственного интеллекта как средства индивидуализации содержания урока, создания аутентичных материалов, дифференциации заданий, развития аналитического мышления, усиления рефлексивной деятельности и формирования навыков профессионально-методического принятия решений у будущих учителей. Кроме того, обосновывается необходимость соблюдения принципов академической честности, достоверности информации, методической целесообразности и гуманистического подхода при использовании искусственного интеллекта в образовательном процессе.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, лингводидактическая компетенция, будущие учителя английского языка, дидактический потенциал, методическая подготовка, цифровое образование, рефлексия, профессиональная компетенция.

THE DIDACTIC POTENTIAL OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN DEVELOPING LINGUODIDACTIC COMPETENCE OF FUTURE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS

Annotation

This article examines the didactic potential of artificial intelligence technologies in the process of developing linguodidactic competence among future English language teachers. In the context of modern digital education, an English language teacher is required not only to possess linguistic knowledge but also to select language materials methodologically appropriately, design learning tasks, develop assessment criteria, and use artificial intelligence tools purposefully and critically in the educational process. The article analyzes the potential of artificial intelligence technologies as a means of individualizing lesson content, creating authentic materials, differentiating tasks, developing analytical thinking, strengthening reflective activity, and forming professional-methodological decision-making skills in future teachers. In addition, the article substantiates the need to observe the principles of academic integrity, reliability of information, methodological appropriateness, and a humanistic approach when using artificial intelligence in education.

Key words: Artificial intelligence, linguodidactic competence, future English language teachers, didactic potential, methodological training, digital education, reflection, professional competence.

Kirish. Jahon ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar, xususan, sun'iy intellekt vositalarining jadal rivojlanishi o'qituvchi tayyorlash jarayoniga yangi talablarni qo'yimoqda. Ayniqsa, ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim mazmunini boyitish, o'quv topshiriqlarini loyihalash, til materiallarini moslashtirish, baholash va tahlil qilish jarayonlarini samarali tashkil etishda

muhim didaktik vositaga aylanmoqda. UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan "AI Competency Framework for Teachers" hujjatida o'qituvchilarning sun'iy intellektdan foydalanish kompetensiyalari "egallash", "chuqurlashtirish" va "yaratish" bosqichlari orqali rivojlantirilishi ta'kidlanadi. Bu esa o'qituvchi tayyorlashda AI vositalaridan oddiy texnik

foydalanish emas, balki ularni pedagogik maqsadga yo'naltirilgan holda qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligida lingvodidaktik kompetensiya alohida o'rin tutadi. Lingvodidaktik kompetensiya tilni o'rgatish jarayonida lingvistik bilim, metodik yondashuv, didaktik loyihalash, kommunikativ vaziyat yaratish, o'quvchilarning ehtiyojini aniqlash, baholash va refleksiya qilish kabi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi. Shuning uchun ham mazkur kompetensiyani rivojlantirishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish bo'lajak o'qituvchining nafaqat raqamli savodxonligini, balki kasbiy-metodik fikrlashini ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda ingliz tili o'qituvchisi an'anaviy bilim beruvchi shaxs sifatida emas, balki ta'lim jarayonini loyihalovchi, boshqaruvchi, tahlil qiluvchi va innovatsion texnologiyalarni didaktik maqsadga yo'naltira oladigan mutaxassis sifatida shakllanishi zarur. Sun'iy intellekt texnologiyalari esa bo'lajak o'qituvchilarga o'quv materiallarini yaratish, ularni moslashtirish, murakkab til hodisalarini tushuntirish, dars jarayonida turli metodik yechimlarni izlash va ta'lim natijalarini tahlil qilishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Shu bois AI texnologiyalarining imkoniyatlarini lingvodidaktik kompetensiya bilan bog'liq holda o'rganish bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini zamonaviy raqamli ta'lim muhitiga tayyorlashning muhim ilmiy-metodik yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot metodologik jihatdan kompetensiyaviy, lingvodidaktik, faoliyatga yo'naltirilgan, refleksiv hamda raqamli-pedagogik yondashuvlarga tayangan holda olib borildi. Tadqiqotda bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining lingvodidaktik kompetensiyasini rivojlantirish jarayoni faqat til bilimlarini egallash bilan chegaralanmay, balki til materialini o'quv maqsadiga mos tanlash, darsni metodik jihatdan loyihalash, o'quv topshiriqlarini ishlab chiqish, baholash mezonlarini belgilash va ta'lim natijalarini tahlil qilish kabi kasbiy faoliyat turlari bilan bog'liq holda o'rganildi. L. Shulman [4] tomonidan ilgari surilgan pedagogik mazmun bilimi konsepsiyasida o'qituvchi faqat fan mazmunini bilishi emas, balki uni o'quvchilarga tushunarli va metodik jihatdan samarali shaklda yetkazishi muhim ekani ta'kidlanadi. Bu yondashuv lingvodidaktik kompetensiyani til bilimi, metodik bilim va didaktik qaror qabul qilish qobiliyatining o'zaro uyg'unligi sifatida tahlil qilishga asos bo'ldi.

Tadqiqot jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik salohiyatini aniqlashda P. Mishra va M. Koehler [5] tomonidan ishlab chiqilgan TPACK texnologik, pedagogik va mazmuniy bilimlar integratsiyasi konsepsiyasiga tayanildi. Ushbu konsepsiyaga ko'ra, ta'lim jarayonida texnologiyadan samarali foydalanish uni alohida texnik vosita sifatida qo'llash bilan emas, balki fan mazmuni va pedagogik maqsad bilan uyg'unlashtirish orqali amalga oshiriladi. Shu nuqtayi nazardan, mazkur tadqiqotda AI vositalari bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun dars ishlanmasi yaratish, kommunikativ topshiriqlarni loyihalash, materiallarni o'quvchilar darajasiga moslashtirish, baholash mezonlarini ishlab chiqish va refleksiv tahlilni tashkil etish vositasi sifatida ko'rib chiqildi. UNESCOning o'qituvchilar uchun sun'iy intellekt kompetensiyalari bo'yicha tavsiyalarida ham AI savodxonligi, etik tamoyillar va pedagogik maqsadga muvofiq qo'llash o'qituvchi tayyorgarligining muhim tarkibiy qismi sifatida belgilanadi.

Tadqiqotda nazariy-tahliliy, qiyosiy-pedagogik, umumlashtirish va modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Nazariy-tahliliy metod orqali lingvodidaktik kompetensiya, raqamli pedagogika va sun'iy intellektning ta'limdagi o'rniga

oid ilmiy-metodik adabiyotlar o'rganildi. Qiyosiy-pedagogik metod yordamida an'anaviy metodik tayyorgarlik jarayoni va AI asosida tashkil etiladigan metodik faoliyat imkoniyatlari taqqoslandi. J. Richards va T. Rodgers [6] til o'qitish metodlarini tahlil qilishda o'qituvchi va o'quvchi rollari, dars maqsadi, o'quv faoliyati, materiallar va sinf jarayoni bir butun tizim sifatida qaralishi lozimligini ta'kidlaydi. Shundan kelib chiqib, mazkur tadqiqotda sun'iy intellekt texnologiyalari ham alohida texnik yordamchi emas, balki bo'lajak o'qituvchining lingvodidaktik faoliyatini loyihalash, tahlil qilish va takomillashtirishga xizmat qiluvchi didaktik resurs sifatida talqin qilindi. R. Luckin [7] esa AI sharoitida o'qituvchilar ta'limdagi o'zgarishlarning faol subyekti bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi; shu bois tadqiqotda AI vositalaridan foydalanish jarayoni insoniy-pedagogik nazorat, tanqidiy fikrlash va refleksiv yondashuv bilan uyg'un holda o'rganildi.

Tadqiqot metodologiyasini asoslashda L.S. Vygotskiyning [10] ijtimoiy-madaniy yondashuvi ham muhim nazariy asos sifatida qaraldi. Olimning fikricha, bilim va ko'nikmalar shaxsning faol muloqoti, hamkorlikdagi faoliyati va tashqi yordam vositalari orqali rivojlanadi. Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalari bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun metodik yordamchi, yo'naltiruvchi va tahliliy vosita sifatida xizmat qilishi mumkin. Ayniqsa, AI yordamida dars ishlanmasi tuzish, topshiriqlarni takomillashtirish, turli darajadagi o'quvchilar uchun mos materiallar ishlab chiqish jarayoni talabalarining yaqin rivojlanish zonasini kengaytiradi hamda ularning mustaqil metodik fikrlashini bosqichma-bosqich shakllantiradi.

Shuningdek, tadqiqotda D. Kolbning [12] tajribaviy ta'lim nazariyasi va D. Schönning [14] refleksiv amaliyot haqidagi qarashlariga ham tayanildi. D. Kolb ta'lim jarayonini tajriba, kuzatish, tahlil va qayta amaliy qo'llash bosqichlari orqali izohlaydi. Bu yondashuv AI texnologiyalari asosida yaratilgan metodik topshiriqlarni amaliyotda sinab ko'rish, ularning samaradorligini tahlil qilish va takomillashtirish jarayoni bilan bevosita bog'liqdir. D. Schön [15] esa o'qituvchini o'z faoliyatini doimiy tahlil qiluvchi "refleksiv amaliyotchi" sifatida talqin qiladi. Shu bois mazkur tadqiqotda bo'lajak o'qituvchilarning AI yordamida yaratilgan materiallarni tanqidiy baholashi, ularni pedagogik vaziyatga moslashtirishi va o'z metodik qarorlarini qayta ko'rib chiqishi lingvodidaktik kompetensiyani rivojlantirishning muhim sharti sifatida belgilandi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt texnologiyalaridan maqsadli foydalanish bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining lingvodidaktik kompetensiyasini rivojlantirishda samarali didaktik vosita bo'lib xizmat qiladi. Xususan, AI vositalari dars mazmunini loyihalash, o'quv materiallarini o'quvchilarning til darajasi va ehtiyojlariga moslashtirish, kommunikativ topshiriqlar yaratish, baholash mezonlarini ishlab chiqish hamda refleksiv tahlilni tashkil etish jarayonlarini takomillashtirishga yordam beradi. Bu esa bo'lajak o'qituvchilarda til bilimlarini metodik jihatdan qo'llash, o'quv vaziyatiga mos pedagogik qaror qabul qilish va ta'lim jarayonini samarali tashkil etish ko'nikmalarining shakllanishiga imkon yaratadi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik salohiyati ularni oddiy texnik vosita sifatida emas, balki metodik fikrlashni rivojlantiruvchi pedagogik resurs sifatida qo'llaganda yanada samarali namoyon bo'ladi. AI tomonidan yaratilgan materiallar tayyor mahsulot sifatida qabul qilinmasligi, balki bo'lajak o'qituvchi tomonidan tanqidiy tahlil qilinishi, o'quv maqsadi, mavzu mazmuni, o'quvchilarning yosh va til darajasi hamda madaniy kontekstga moslashtirilishi zarur. Shu bois AI

texnologiyalaridan foydalanish jarayoni insoniy-pedagogik nazorat, akademik halollik, metodik maqsadga muvofiqlik va refleksiv yondashuv bilan uyg'unlashgandagina lingvodidaktik kompetensiyani rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat shundaki, sun'iy intellekt texnologiyalari bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining lingvodidaktik kompetensiyasini rivojlantirishda metodik tajriba maydoni vazifasini bajaradi. Ya'ni talaba-o'qituvchi AI yordamida turli pedagogik vaziyatlarni modellashtirishi, masalan, turli til darajasidagi o'quvchilar uchun bir mavzuni qanday tushuntirish, murakkab grammatik yoki leksik birliklarni qanday soddalashtirish, darsda passiv o'quvchilarni kommunikativ faoliyatga qanday jalb etish kabi metodik muammolarga yechim izlash imkoniga ega bo'ladi. Bu jarayonda AI nafaqat material yaratish vositasi, balki bo'lajak o'qituvchining pedagogik vaziyatni tahlil qilish, muqobil yechimlarni solishtirish va eng maqbul metodik yondashuvni tanlash ko'nikmasini rivojlantiruvchi didaktik muhit sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli sun'iy intellektidan foydalanish lingvodidaktik kompetensiyaning amaliy, tahliliy va ijodiy komponentlarini birgalikda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalari bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida lingvodidaktik kompetensiyani rivojlantirishda muhim didaktik salohiyatga ega. AI vositalari darsni loyihalash, o'quv materiallarini yaratish, topshiriqlarni differensiallashtirish, baholash mezonlarini ishlab chiqish va refleksiv tahlilni tashkil etish jarayonlarini samarali qo'llab-quvvatlaydi. Bu esa

bo'lajak o'qituvchilarning til bilimlarini metodik faoliyat bilan uyg'unlashtirish, o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ta'lim mazmunini tanlash hamda kasbiy-metodik qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalari o'qituvchi faoliyatini to'liq almashtiruvchi vosita emas, balki uning pedagogik mahorati, tanqidiy fikrlashi va ijodiy yondashuvini kuchaytiruvchi yordamchi resurs sifatida qaralishi lozim. AI yordamida yaratilgan har qanday material o'qituvchi tomonidan metodik jihatdan tahlil qilinishi, ta'lim maqsadlariga moslashtirilishi va pedagogik nazorat asosida qo'llanishi zarur. Demak, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan maqsadli, ongli va mas'uliyatli foydalanish lingvodidaktik kompetensiyani rivojlantirishning samarali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalarini lingvodidaktik tayyorgarlik jarayoniga integratsiya qilish bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida zamonaviy kasbiy moslashuvchanlikni shakllantiradi. Bunday yondashuv talabalarga o'z pedagogik faoliyatini raqamli ta'lim muhiti talablariga mos ravishda tashkil etish, turli o'quv vaziyatlariga tezkor metodik yechim topish, ta'lim resurslarini tanqidiy saralash va ularni aniq didaktik maqsadga yo'naltirish imkonini beradi. Demak, AI texnologiyalaridan samarali foydalanish nafaqat lingvodidaktik kompetensiyani rivojlantiradi, balki bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion fikrlashi, metodik mustaqilligi va kasbiy raqobatbardoshligini ham oshiradi.

ADABIYOTLAR

1. UNESCO. AI Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO, 2024.
2. Miao, F., & Holmes, W. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
3. European Commission. Ethical Guidelines on the Use of Artificial Intelligence and Data in Teaching and Learning for Educators. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
4. Shulman, L. S. Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching. Educational Researcher, 1986, Vol. 15, No. 2, pp. 4–14.
5. Mishra, P., & Koehler, M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. Teachers College Record, 2006, Vol. 108, No. 6, pp. 1017–1054.
6. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
7. Luckin, R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. London: UCL IOE Press, 2018.
8. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.
9. Tomlinson, B. Materials Development in Language Teaching. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
10. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
11. Vygotsky, L. S. Thought and Language. Cambridge, MA: MIT Press, 1986.
12. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984.
13. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, 2015.
14. Schön, D. A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. New York: Basic Books, 1983.
15. Schön, D. A. Educating the Reflective Practitioner. San Francisco: Jossey-Bass, 1987.